

ANNA SEVERINE LINDEMAN (1859–1938)

var datter av Ole Andreas Lindemans sønn, legen Peter Tangen (1810–1888) og hans kone Louise Augusta (f. Bauck) Lindeman (1826–1906).¹

Anna Severine Lindeman som ung pike. (Kilde: UB NTNU)

Anna var nest yngst av en barneflokk på sju og vokste opp i Trondhjem. Mens far var på farten i sin legegjerning, ble hus og barn i stor grad morens ansvar. I det lille heftet *Erindringer* beskriver Anna Severine sitt barndomshjem i Nordre gt. 10 som fredelig, godt og lykkelig, og foreldrene som forstandige og snille i oppdragelsen av sine barn.²

Nordre gt., Trondheim (Kilde: UB NTNU)

Hun forteller om livet i Trondhjem på 1860 og 1860-tallet; både om byens kulturliv og dagligliv. I tillegg til at hun som de fleste barn på denne tiden hadde en del hjemlige plikter, var hennes barndom fylt av mye lek og moro. Som mange andre borgerfamilier i Trondhjem reiste familien på landet om sommeren. Om vinteren var det danseskole, barneball og skøytedager på kongsgården. Etter konfirmasjonen i april 1876 ble hun, som mange andre

unge piker i Trondhjem, bedt med studentene på byens tekniske skole på dansesoiré, aketur og kanefart med etterfølgende ball i Borgerklubben.³

Peter Tangen Lindeman og Louise Augusta Lindeman (Kilde: UB NTNU)

Allerede som 5-åring begynte Anna Lindeman på barneskole hos fru Jørgensen. Skolen lå i det som i dag er Fjordgaten, og her lærte hun både å sy og lese. Året etter begynte hun på frk. Normanns to-årige forskole. Som 8-åring fortsatte hun på Wexelsens store pikeskole. Her gikk hun til hun avsluttet sin formelle skolegang etter 7. skoleår.⁴

Musikalske omgivelser og tidlig musikkopplæring

I Anna Lindemans barndom hadde musikken stor plass, og historien forteller at hun kunne synge før hun kunne gå.⁵ Faren, Peter Lindeman, hadde fått sin musikalske opplæring av sin far Ole Andreas og fungerte en periode også som sanglærer ved realskolen.⁶ Moren hadde en god sangstemme og sang ofte med barna. Hun hadde vokst opp i et hjem der musikken ble dyrket flittig. Både Annas mormor og oldefar hadde vært elever av Ole Andreas Lindeman. Moren laget rim med barna og lærte Anna og broren Henrik (1850–1888) å synge duetter, blant annet av de gamle visene ”Aprilsnarrene” og ”En søndag på Amager”.⁷ Duettene skulle brukes på familiens store juleselskap. Anna var så liten at hun satt på skuldrene til sin ni år eldre bror for å høres bedre, mens gjestene stod rundt dem i ring som en mur.

De musikalske impulsene kom også fra andre kilder. Anna Lindemans mormor Christiane Augusta Bauck, var de ivrigste til å få barnebarna til å danse. På familieselskapene spilte hun mange av 1700-tallets selskapsdanser som française, menuett og ulike runddanser, som hun sannsynligvis hadde lært av sin klaverlærer Ole Andreas Lindeman. Mormorens danseopplæring kom til nytte da Anna som femåring begynte på danseskole sammen med broren Ludvig (1856–1910). Neste år fikk de begge tilbud av skolens lærerinne, fru Lundeman, om gratis danseundervisning, ”da de hadde vært så flinke det foregående år.”⁸

Anna Lindeman begynte å spille piano som 5-åring. Hennes første spillelærer var tanten, farens søster, Severine Dons.⁹ Pedagogiske begynnerhefter fantes ikke på denne tiden, og Anna måtte benytte en bok med håndskrevne noter. Hun ble satt til å spille treklanger oppover hele skalaen. Lille Anna syntes syntes ikke at timene med tanten var morsomme og sluttet snart å ta undervisning hos henne. Etter en stund fortsatte hun å spille med farens svigerinne, tante Stine, som var enke etter farens bror Fredrik Christian Lindeman.¹⁰ Anna Lindeman skriver at ”dette var heller ikke noget videre opkvikende.”¹¹ Da tanten etter en stund flyttet til

Christiania, begynte Anna å spille med sin onkel Just Lindeman, som var organist i Domkirken. Dette fungerte langt bedre og Just Lindeman underviste henne også i harmonilære. Den store lysten til å arbeide med musikk kom imidlertid først i 1879, da Anna Lindeman var 20 år og begynte å spille hos sin fire år eldre kusine Astrid Lindeman.¹² Astrid var datter av Just Lindeman og hadde spilt med Erika Lie Nissen i Kristiania.

Anna Lindeman (foto i privat eie)

I 1878 reiste Anna Lindeman til Christiania. Reisen må ha tjent som inspirasjon til videre studier i musikk. Denne høsten var hun invitert til å bo hos broren Henriks kommende svigerforeldre, Kirstine og Bertel Brynie.¹³ Under oppholdet studerte Anna Lindeman sang med Camilla Wiese (1850–[?]) Etter brorens bryllup i desember, reiste Anna Lindeman hjem og feiret jul i Trondhjem.

Anna Lindeman hadde en god sangstemme. At hun også var godt musikalsk skolert på det sanglige området gjenspeiles i fortellingen om oppføringen av Just Lindemans påskekantate på begynnelsen av 1880-tallet.¹⁴ Konserten skulle være i Domkirken. Men, på konsertdagen ble sopransolisten plutselig syk og klokken fem om ettermiddagen kom onkelen hjem til Anna og beordret henne til å overta sopranrollen. Selv om Anna Lindeman hadde vært med i koret og kjente kantaten, hadde hun aldri sunget noen av solopartiene. Sopranen skulle synge en solo, en duett og i tillegg delta i en kvartett. På så kort varsel rakk hun bare å prøve med damen som sang altstemmen i duetten. Anna Lindeman gjennomførte imidlertid konserten uten å gjøre feil, og Just Lindeman var meget fornøyd.

Fetter Peter, ekteskap og utenlandsopphold.

Annas bror Henrik, som studerte medisin i Christiania, bodde i studieårene hos sin tante Aminda og onkel Ludvig Mathias Lindeman. Der var han blitt god venn med sin fetter Peter Brynie Lindeman og foreslo snart at Peter burde inviteres til familien i Trondhjem. Sommeren 1878 kom Peter på besøk til Trøndelag. Anna, broren Ludvig og kusinen Astrid kom ham i møte med jernbanen noen mil sør for byen.¹⁵ De sang og var i svært godt humør- Anna forteller at ”Peter, som var tret etter turen, syntes nok at vi var svært lystige. Han var nok ikke

vant til sådan ungdom fra sit hjem.” Peter Lindeman ble med familien til Støren da de flyttet på landet for sommeren. Der hygget ungdommene seg med både turer og musikk.¹⁶

Vennskapet med Peter ble sannsynligvis forsterket under Annas Christiniaopphold senere samme høst, og i 1881 ble de to forlovet. De giftet seg i Domkirken i Trondhjem i august 1884 og ble viet av Anna Lindemans svoger Ole Andreas Krogness.¹⁷ Bryllupsreisen gikk først til Stockholm, hvor Peter hadde studert ved konservatoriet i 1879–1880. Her var de i åtte dager, før de reiste videre til Hamburg. Deretter gikk ferden videre til Dresden. De nygifte hadde fått 800 kroner i bryllupsgave fra hvert sitt foreldrepar. Pengene ønsket de å benytte på musikkstudier i utlandet. De valgte Dresden som studiested. Her var det rimelig å leve, og Anna og Peter Lindeman hadde enda penger igjen da de kom tilbake til Norge 6 måneder senere. I Dresden studerte Peter Lindeman cello med professor Grützmacher på konservatoriet. Anna Lindeman var ikke student på konservatoriet, og fikk heller ikke senere noen formell musikkutdannelse. I stedet tok hun privattimer. Hun spilte klaver med en av lærerne på konservatoriet, organist Jansen, og tok sangundervisning hos hans kone. I *Erindringer* beskriver Anna Lindeman tiden i Dresden som en herlig tid, hvor de også fikk anledning til å høre en mengde operaer og konserter.¹⁸ Da de kom tilbake til Christiania våren 1885, hadde Annas mor gjort alt i stand i den lille leiligheten i Wergelandsveien 5. Tre av parets barn ble født her; Ludvig Mathias i 1886, Agnes i 1888 og Magnhild Aminda i 1890.

Musik-Konservatoriet

I 1883 hadde Peter Lindeman og hans far Ludvig Mathias Lindeman startet en organistskole for å kunne tilby landets organister en bedre utdanning. Oppholdet i Dresden hadde gitt det unge ekteparet Lindeman mulighet til å gjøre seg kjent med måten musikkskoler og konservatorier ble drevet på i Tyskland, og de tok med seg med mange ideer hjem til Norge.¹⁹ Perioden mellom 1885 og 1892 var en utfordrende og vanskelig tid for skolen, ikke bare økonomisk, men også rent lokalitetsmessig, fordi skolen måtte flytte undervisningslokaler flere ganger. I 1892 kjøpte Lindemanfamilien Nordahl Bruns gt. 8, hvor organistskolen endelig fikk fast tilholdssted og Anna og Peter Lindeman fikk sin egen leilighet. Her levde de tett på *Musik og organistskolen*, som var i stadig vekst, og som i 1894 fikk det offisielle navnet *Musik-Konservatoriet*. I de samme årene inntrådte flere begivenheter, både triste og gledelige: I 1894 døde datteren Agnes av hjernehinnebetennelse. Året etter ble Signe Augusta født. Trygve ble født to år senere, i 1896. I 1894 kjøpte familien til eiendommen Skogtun på Blommenholm og flyttet hit, først i perioder av året, og fra 1900 på permanent basis.²⁰

Til tross for barnefødsler og ansvar for hus og hjem, deltok Anna Lindeman aktivt i arbeidet på skolen. Hun tok også undervisning i komposisjon med Iver Holter og sangundervisning med Hildur Schirmer, som begge var lærere ved konservatoriet.²¹ I tillegg til at Anna Lindeman tidlig underviste sine egne barn på klaver, fungerte hun i årene 1891–1895, 1900–1901 og 1913–1918 som klaverlærer ved konservatoriet.²² Selv om antallet klaverelever ikke alltid var så stort, var Anna Lindeman svært opptatt av den pedagogiske virksomheten og av å bidra i oppbygning og utvikling av konservatoriet.

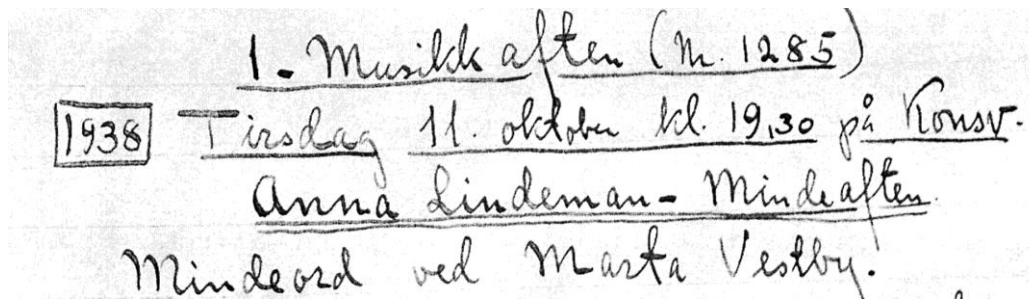
Ekteparet Lindeman hadde stor interesse for å oppdatere seg og følge utviklingen på det musikkpedagogiske feltet. Dette går blant annet frem av deres deltagelse på *Den 1*.

internasjonale Musikkpedagogiske Kongress i Berlin, 26.–30. mars 1913.²³ Kongressen samlet mellom 17- og 1800 deltakere fra mange europeiske land og tok opp en rekke emner som angikk musikkundervisningens innhold og metode, blant annet organisering og finansiering av konservatorier og musikkskoler, offentlig finansiert kontra privat undervisning samt musikk lærernes kår og krav til kvalifikasjoner. Etter konferansen publiserte Peter Lindeman et fyldig referat i *Musikbladet*.²⁴ I dette bladet, som han skrev og redigerte i en årrekke, ble det også gjennom årene publisert en rekke artikler om ulike emner; hørelære, musikkhistorie, harmonilære og om undervisning av barn og begynneropplæring på klaver. Artiklene gjenspeiler en levende interesse for å utvikle det musikk-pedagogiske fagområdet.

Anna Lindemans virke og store betydning i arbeidet på konservatoriet har i liten grad vært trukket frem i historiske fremstillinger. I offisielle sammenhenger fremstod hun først og fremst som Peter Lindemans hustru. Hun må allikevel ha spilt en helt grunnleggende rolle i utviklingen og oppbygningen av konservatoriet. I 1931 ble det arrangert en komposisjonsaften i anledning Anna Lindemans 72. fødselsdag den 29. oktober. Kollegaen og sanglæreren Marta Vestby ved konservatoriet holdt en innledning. Bildet hun tegnet av Anna Lindeman underbygger en oppfatning av henne som en viktig person i konservatoriets virksomhet.²⁵

[...] Vi husker alle det gamle sagn om Gyda Kongemor, som drømte, at der op av hendes fang vokste et trø, som blev saa stort og mægtigt at dets grener bredte sig utover hele Norge. – Et slikt jøttetrø, med grener som har bredt sig utover hele Norge, er Peter Lindemans livsverk – Musikkonservatoriet. – Han plantet dette trøet. Det slo rot, det skjøt iværet og det fikk omfang. Rundt om i Norges land, i bygd og by – lever og virker musikere, organister, musikk lærere, som har suget sin musikalske kraft og nærling fra dette trøes stamme. Disse allesammen er grenene, kvistene, løvet paa dette Peter Lindemans musiktrø. Men – for at et trø skal vokse og trives, er det blant andet nødvendig at det ogsaa faar sol. Og dette Peter Lindemans livstrø har staaet i solen. Solen er Anna Lindeman! Gavmildt, rikt og varmt har hun drysset sit lyse solguld ut over sin mands livsverk. [...] (”Fru Anna Lindemans Komposisjonsaften paa Musikkonservatoriet 28.10. 31. Innledning ved Marta Vestby.” Nasjonalbiblioteket, håndskriftsamlingen, Ms 4° 3919)

Sønnen Trygve Lindemans minneord etter moren Anna Lindemans bortgang den 24. juni 1938, gjenspeiler ogsaa rollen hun hadde i konservatoriets daglige liv. I Musikkonservatoriets Årsberøting for 1937–1938 skriver han: ”Gjennom 55 år har min mor Anna Lindeman fulgt Konservatoriets trivsel med aldri sviktende interesse. Som et slags mål paa denne interesse kan jeg nevne at hun personlig har vært til stede ved ca. 1200 Musikkafteener.”²⁶ Konservatoriets første musikkafteften ble avholdt i oktober 1895 og gjennom årene hadde mange elever fått spille sine godt innøvde stykker paa disse konsertene.²⁷ Musikkafteften nummer 1270 ble avholdt den 15. mars 1838, bare et par måneder før Anna Lindeman døde. I de 48 årene som var gått siden den første Musikkafteften ble, hadde Anna Lindeman gått glipp av bare noen titalls konsserter.

Anna Lindeman – Mindeaften, 11. oktober 1938, Trygve Lindemans håndskrift)

Komposisjoner

Anna Lindeman begynte tidlig å komponere. Hun skrev sin første sang, ”Sangfuglen” (Fossekallen) allerede som 17-åring i Trondhjem.²⁸ Sangen er skrevet til et dikt av J.S. Velhaven. Mellom hver strofe laget Anna Lindeman en melodi som skulle plystres: ”Fossekallen” som jeg skrev i min ungdom, har jeg sunget og plystret utallige gange både i brylluper og selskaper, det var aldrig tale om å undgå den. Det var jo nokså sjelden at damer optrådte med plystring den gang og det er nok så fremdeles også.”²⁹

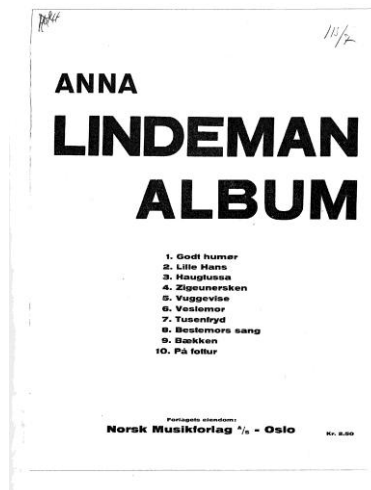
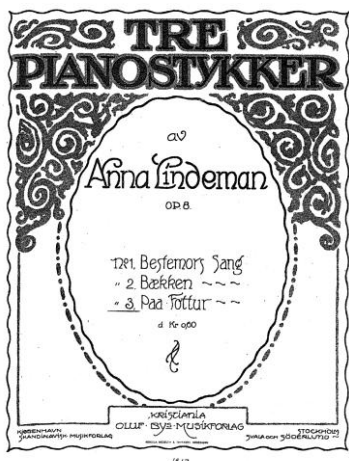

Bildetekst: En Sangfugl (Fossekallen) dikt av J.S. Velhaven med Musik af Anna Lindeman.

Anna Lindeman skrev en rekke sanger og romanser som er samlet i heftet *Musik*. Den første sangen i heftet ”Agnes”, med tekst fra Ibsens *Brand*, er datert 1877. De fleste sangene er komponert tidlig i 1880-årene og i årene like etter århundreskiftet.³⁰ Kun to av sangene i heftet finnes i trykket utgave, *Vuggevise*, op. 12 (1917), og *Fjorden*, op. 6 (datert 1915, trykket 1917). Som den tredje generasjon Lindeman skrev også Anna Lindeman salmer. To av dem har fått plass i *Koralbok for den norske kirke* (1922); ”Høit fra det himmelske høie” (nr. 97) og ”Stille er min sjel” (nr. 217)

Etter som barna vokste til, fikk Anna Lindeman mer tid til å komponere, og i årene etter 1920 skrev hun en rekke klaverstykker. Minnet om egne opplevelser i barndommen gjorde trolig sitt til at hun var spesielt opptatt av å lage gode stykker til nybegynneropplæringen på klaver.³¹ Stykkene ble i årenes løp hyppig brukt i undervisningen på konservatoriet og ble ofte fremført, særlig på Barnematinéene.³² Omtrent 40 av Anna Lindemans stykker for klaver er trykket og publisert, de fleste i årene omkring 1915. Noen hefter er tenkt for

begynneropplæringen, andre er for mer viderekomne. Mange av stykkene må karakteriseres som noe langt mer enn undervisningsmusikk og kan beskrives som velformede, og vakre karakterstykker med fine klanglige og harmoniske virkemidler. Tre av stykkene, ”Godt humør” (*Tre klaverstykker*, op. 4 nr.1), ”Valmue” (*Fire Pianostykker*, op. 5 nr. 1) og ”Bækken” (*Tre pianostykker*, op 8 nr. 2) er spilt inn på platen *The Lindeman Legacy* (Simax 1983/2003). Anna Lindeman har også skrevet flere stykker for flerhendig piano.

Av kammermusikalske verker har Anna Lindeman skrevet fire stykker for fløyte og klaver, ett stykke for fiolin og klaver og tre stykker for cello og klaver, samt en strykekvartett. Stykkene for fløyte og klaver finnes kun i manuskripts form.³³ Hennes 3 stykker for cello (eller fiolin) og klaver, op. 12, ble trykket i 1928. Trolig ble de skrevet tidligere, for stykkene var faste på Lindemanfamiliens repertoar, der både barn og foreldre musiserte sammen.³⁴

I 1930, etter over 45 års lykkelig ekteskap med Anna, døde Peter Lindeman. Etter farens død overtok Trygve Lindeman direktøransvaret for konservatoriet.³⁵ Anna Lindeman var godt over 70 år da hun tok opp arbeidet med en strykekvartett som hun hadde påbegynt mange år tidligere. Strykekvartetten ble oppført på Anna Lindemans komposisjonsaften i oktober 1931, men ble senere glemt. Først i 1983, i anledning 100-årsjubileet for opprettelsen av Musik-Konservatoriet og 25 år etter Anna Lindemans død ble manuskriptet hentet ut fra bibliotekarkivene i Musikksamlingen i Universitetsbiblioteket og kvartetten spilt inn på plate med Københavns Strykekvartett.³⁶ I 1994 ble Kvartetten endelig trykket.³⁷ Anna Lindemans kvartett har nylig blitt gjenstand for ny oppmerksomhet. Den 11. oktober 2012 ble den oppført på konserten ”Kvinner komponerer” i Nasjonalbiblioteket. Bergen Unge Strykekvartett spilte og professor Harald Herresthal fortalte om Anna Lindeman.³⁸

Kvartetten har fire satser og g som hovedtoneart. Satsene ”Allegro”, (g-moll), ”Andante” (Ess-dur), ”Tempo di Menuetto” (B-dur) og ”Allegretto” (G-dur), som bygget over tradisjonelle formprinsipper, er både velklingende og vel utformet. I den rolige andresatsen har Anna Lindeman benyttet både kontrapunktiske teknikker og resitativiske elementer. Dette gir assosiasjoner til den musikalske arven hun hadde med seg fra sin bestefar Ole Andreas

Lindeman. Siste sats er en rondo. I episodene finnes flere rytmiske og melodiske motiver som vi i årenes løp har vent oss til å oppfatte som ”norske”.

Åpningen av *Strykekvartett i g-moll*, 1.sats

Selv om Anna Lindeman så på komposisjonsvirksomheten som en hobby, var hun godt fornøyd med kvartetten og hadde lyst til å få den utgitt. At den ble forevist en av samtidens kjente komponister og kritikere, Per Reidarson (1879–1964), var nok en viktig årsak til at kvartetten ble lagt bort.³⁹ Reidarson var verken imponert eller overbegeistret og mente at ”den ikke hadde pondus nok” og ”at den var for lettvinnt”.⁴⁰

Ikke lenge etter at han hadde blitt kjent med kvartetten, skrev Reidarson et innlegg i musikktidsskriftet *Tonekunst* med tittelen ”Kvinnelig tonediktning”.⁴¹ Selv om ikke Anna Lindemans navn er nevnt i innlegget, er det i ettertid ikke vanskelig å forbinde innlegget med hans reaksjon på Anna Lindemans strykekvartett. I innlegget trekker Reidarson frem Agathe Backer-Grøndahl som den eneste kvinne med talent for komposisjon. Etter hans mening kom alle andre kvinner til kort på komponeringens område. De burde, bortsett fra å skrive korte musikkstykker, la denne typen virksomhet overlates til mannen:

Selv et så utpreget mannfolkelig geni som Edvard Grieg anerkjente i fullt mål Agathe Backer Grøndahl, ja endog en slik skarp spasmaker overfor alt kvinnelig tonesetteri som Han von Bülow erkjente at Agathe Backer Grøndahl virkelig var en, en eneste kvinne undtagelse fra hans regel om at kvinner ikke kan komponere gedigen musikk.

En og annen smukk sang eller et riktig vellykket mindre stykke kan nok frembringes av de vanlige kvinnelige komponister, det har vi jo erfaring for, men det typiske er at når det hos kvinner gjelder litt større musikalsk form, så svikter logikken, det hele flyter ut i det uforholdsmessige, og når alt burde vært slutt, så er der ennu meget igjen. (Per Reidarson: Kvinnelig tonediktning, i *Tonekunst* nr. 24-25, desember 1932)

I et historisk lys kan Reidarsons reaksjon på Anna Lindemans kvartett og det påfølgende innlegget i *Tonekunst* lys karakteriseres som ganske betegnende for mange mannlige norske kritikeres mottagelse av komposisjoner skrevet av kvinner. Deres kritikker var i mange tilfeller sterkt diskriminerende og urettferdige og viser hvor vanskelig det var å få aksept som kvinne i faget.⁴²

Anna Lindeman døde den 24. juni, 1838 og ble begravet fra kapellet på Vår Frelasers gravlund. I bisettelsen den 28. juni ble salmen *Høyt fra det himmelske høye* fremført til Anna

Lindemans melodi. Hun ble husket som et menneske med lyst humør, og med mye varme og trygghet omkring seg.

Verker

Sanger (et utvalg)

Vårlengsel (tekst T. Buseth), op.1, 1912

Vuggevise (tekst E. Sundberg), op. 2, 1912

Fjorden (tekst E. Bonnevie), op. 6, 1917

Hil vort Land! (tekst K. Holtvedt), 1906 (også for blandet kor)

Høit fra det himmelske høie (tekst G. D. Krummacher), for mannskor

Klaververker (et utvalg)

6 karakterstykker, op. 3, 1914

3 pianostykker (bl.a. *Godt humør*), op. 4, 1915

4 pianostykker (bl.a. *Valmue-vals*), op. 5, 1916

3 pianostykker (bl.a. *Bækken*), op. 8, 1917

Dagen lang, 8 lette småstykker, 1927

Kammermusikk

3 stykker for fiolin (eller cello) og klaver, op. 12, 1928

Strykekvartett, Musikkverkstedet 1974

Verker i manuskript (et utvalg):

Fløyte og klaver:

”Humoreske for Fløyte med Piano” i ”Musik”; http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digimanus_199819

Humoreske for Fløyte og Piano. NB-digital: http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digimanus_199887,

Scherzino for Fløite med Piano (1931). NB-digital: http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digimanus_199819,

Scherzino for Fløite med Piano. NB.digial: http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digimanus_199885,

Barcarole for Fløite med Piano. NB-digital: http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digimanus_199878

Sanger og romanser (sang og klaver):

Musik: NBdigital http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digimanus_199819;

En Sangfugl (Fossekalen)": NBdigital: http://urn.nb.no/URN:NBN:no_nb_digimanus_19987

I Skogen (1883) [Harald Egidius] Solberg" (Jeg elsker at færdes alene). NBdigital: http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digimanus_199891

Fiolin og klaver

Sommeraften. NBdigital: http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digimanus_19988

Firhendig klaver:

Sommerliv. (1933).NBdigital: http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digimanus_199893

Sonatine for 2 pianoer. NBdigital: http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digimanus_199898

Litteratur:

Utrykte kilder:

Lindeman, Anna: *Erindringer* (ms, privat eie), 1937.

”Musikk-konservatoriets årsberetning for 1937–1938”. *Musikkonservatoriets arkiv*, Fa-Elevprotokoller, L0001–L0004, Riksarkivet, Oslo.

Trykte kilder:

Dahm, Cecilie: *Kvinner komponerer. Ni portretter av norske kvinnelige komponister i tiden 1840–1930*. Oslo: Solum Forlag A.S. , 1987.

Eken, T.: "In memoriam Anna Lindeman", i *Morgenposten* 29.6.1938

Lindeman, Peter: *Musik-konservatoriet 25 år, 1883–1908*, *Musikbladet*, nr. 24–28, 1908.

Lindeman Thorvald: *Den Trønderske familie Lindeman*. Trondhjem: Waldemar Jenssen A/S Boktrykkeri, 1924

Lindeman, Trygve og Solbu, Einar: *Musikkonservatoriet i Oslo 1883–1973*, 1973.

Lindhjem, Anna: *Kvinnelige komponister og musikkoleutgivere i Skandinavia*, Fredrikstad 1931.

Mykland, Knut: *Trondheims historie, 997–1997*. bind 3, Oslo: Universitetsforlaget 1996.

Paulsen, A. L.: *Kvinnelige norske komponister, en bio-bibliografisk oversikt*, 1980.

Reidarson, Per : "Kvinnelig tonediktning", i *Tonekunst* nr. 24–25, 1932. s. 247.

Solbu, Einar: Anna Lindeman, biografi i *Cappelens musikkleksikon*, bind. 4, Oslo: J.W. Cappelens Forlag a.s., 1979.

Vinje, Synnøve Agdestein: "Åtte kvinner i slekten Lindeman", i E. Solbu og H. Jørgensen (red.): *En levende tradisjon. Jubileumsskrift til 100-årsdagen for opprettelsen av Musikkonservatoriet i Oslo*, Oslo: Norsk Musikforlag A/S, 1983, s. 65–71.

Aviser:

Aftenposten, 11.10. 2012.

Nettsteder:

Dahm, Cecilie. (2009, 13. februar). Anna Lindeman: utdypning. I *Norsk biografisk leksikon*. Hentet 14. august 2013 fra http://nbl.snl.no/Anna_Lindeman/utdypning.

¹ Moren, Louise Augusta f. Bauck, kom også fra en svært musikalsk familie; familien Bauck som drev byens sukkerraffineri.

² Anna Lindeman har etterlatt seg manuskriptet *Erindringer* (1937–1938), hvor hun både forteller om sin barndom og oppvekst og om sitt voksne liv. *Erindringer* er nedtegnet etter originalmanuskript av sønnen Trygve Lindeman i 1936–37.

³ *Erindringer*, s. 57, s. 59

⁴ Hun gikk trolig på Baklandet pikeskole i Nygata 21. Skolen var sogneprestens ansvarsområde. Baklandets sogneprest på denne tiden het Fredrik Nannestad Wexelsen (1818–1896). *Erindringer*, s. 46–47 og Knut Mykland: *Trondheims historie, 997–1997*, bind 3, s. 191ff.

⁵ *Erindringer*, s. 45.

⁶ Thv. Lindeman, *Den Trønderske familie Lindeman*, 1924, s. 35.

⁷ *Erindringer*, s. 45 og s. 53.

⁸ A. Lindeman, *Erindringer*, s. 45.

⁹ Severine Dorothea (f. Lindeman) Dons (1814–1888) bodde med sin familie i nærmeste nabolag, først i Søndre gt. 4 og fra 1867 i Nordre gt. 20. Se Thv. Lindeman, 1924, s. 57.

¹⁰ Christine Marie (f. Lerche) Lindeman (1818–191) var gift med Fredrik Christian Lindeman (1803–1868). Han var døvelærer og organist, først i Hospitalskirken og fra 1857 i Vår Frue Kirke. Thv, Lindeman, 1924, 28–29.

¹¹ *Erindringer*, s. 63.

¹² Astrid Lindeman Swensen (1855–1921), se egen artikkel. Astrid Lindeman giftet seg i 1880 med presten Søren Hagerup Holck Swensen. Ekteparet bodde først i Melhus, 1880–80, der Søren Swensen føst var res. kap, senere konst. sogneprest. I 1882–1888 ble han utnevnt til lærer og prest ved Trondhjem Straffeanstalt. I den samme perioden var han lærer ved Frk. Storms pikeskole i Trondhjem. I 1888 ble han utnevnt til sogneprest i Borge i Lofoten.

¹³ A. Lindeman, *Erindringer*, s. 60.

¹⁴ Anna Lindeman anslår tidspunktet til et par år før hun giftet seg, altså må dette ha vært ca. 1882. Se A. Lindeman, *Erindringer*, s. 65.

¹⁵ A. Lindeman, *Erindringer*, s. 59.

¹⁶ Familien Peter Lindeman oppholdt seg hver sommer i 7 år (fra 1877) på gården Valdøien på Støren. A. Lindeman, *Erindringer*, s. 68.

¹⁷ Ole Andeas Krogness var res. kap. i Vor Frue kirke fra 1878. Han hadde tidligere vært gift med Juliane Christine Lindeman (1816–1879), søster av Annas far. I 1884 giftet Krogness seg med Annas eldre søster, Christiane Augusta (1850–1928) som var enke etter farmasøyt Jacob Johannes Carstens Hirsch (1851–1881). Thv. Lindeman, 1924, s. 39–40.

¹⁸ A. Lindeman, *Erindringer*, s. 69.

¹⁹ Peter Lindeman, *Musik-konservatoriet 25 år, 1883–1908*, *Musikbladet*, nr. 24–28, 1908.

²⁰ Fra ca. 1911 flyttet Anna og Peter Lindeman til Oscars gt. 18. Omkring 1917 flyttet de tilbake til Nordahl Bruns gt. 8. *Erindringer*, s. 69 og S. Agdestein Vinje, 1983, s. 69.

²¹ Begge var lærere på konservatoriet på 1880 og 1890-tallet. Iver Holter fra 1887 og Hildur Schirmer fra 1889. Se Trygve Lindeman og Einar Solbu, *Musikkonservatoriet i Oslo 1883-1973*, Kongsvinger: Glåmdalens trykkeri, 1976

²² *Musikkonservatoriets arkiv*, Fa- Elevprotokoller, L0001-L0004, Riksarkivet, Oslo.

²³ Konferansen ble arrangert som del av Det tyske Musikk-pedagogiske Forbunds 10-års jubileum i 1913 og ble holdt i Riksdagsbygningen i Berlin. Peter Lindeman: ”Musiklærernes møte i Berlin” i *Musikbladet*, nr 16–21, 23–25, 27, 29–31, 1913.

²⁴ Peter Lindeman redigerte og utga *Musikbladet* i årene 1908–1921. Musikbladet gikk da inn i *Sangerposten* og fra 1927, *Tonekunst*.

²⁵ Marta Vestby var ansatt som lærer i sang ved Musik-konservatoriet fra skoleåret 1909. Se T. Lindeman og E. Solbu, *Musikkonservatoriet i Oslo 1883-1973*, s. 59.

²⁶ Trygve Lindeman: *Musik-Konservatoriet i Oslo. Årsberetning for 1937-1938*. *Musikkonservatoriets arkiv*, Fa- Elevprotokoller, L0001-L0004, Riksarkivet, Oslo.

²⁷ De store Musikkaftenene ble holdt i Brødrene Hals konsertlokale og i Universitetets Aula.

²⁸ *En Sangfugl* (Fossekalen) digt af J.S. Velhaven med Musik af Anna Lindeman (Diktet er av J.S. Velhaven: ”Hvor Larm af Fossevældet”) Sangen finnes kun i manuskripts form og tilgjengelig i

Nasjonalbibliotekets digitale arkiv. Se NBdigital: http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digimanus_199877

²⁹ *Erindringer*, s. 70.

³⁰ De siste sangene i heftet er datert 1915. Heftet *Musik* eksisterer kun i manuskripts form, men er digitalisert i Nasjonalbibliotekets samling. NBdigital http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digimanus_199819

³¹ Se S. Agdestein Vinje, 1983, s. 68.

³² Trygve Lindeman:– ”Selv var hun også gjennom mange år lærer i pianospill, men flertallet av Konservatoriets elever kjenner henne vel best som den interesserte tilhører og som komponist. På de aller fleste av våre almindelige aftener har Anna Lindemans navn vært representert som komponist og ganske særlig på ”Barneaftnene”! Musik-Konservatoriet i Oslo. Årsberetning for 1937–1938. *Musikkonservatoriets arkiv*, Fa-Elevprotokoller, L0001-L0004, Riksarkivet, Oslo.

³³ Stykkene finnes i Nasjonalbibliotekets digitale arkiv:

”Humoreske for Fløite og klaver”; NB-digital: http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digimanus_199887, ”Romanse for Fløite og klaver” i ”Musik”; NB-digital: http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digimanus_199819, ”Scherzino for Fløite med Piano” (1931); NB-digital: http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digimanus_199885, ”Barcarole for Fløite med Piano”; NB-digital: http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digimanus_199878

³⁴ C. Dahm: ”Anna Lindeman.” Utdypning i *Norsk biografisk leksikon* (hentet 14. august 2013):

http://nbl.snl.no/Anna_Lindeman/utdypning.

³⁵ Trygve Lindeman (1896–1979) overtok som direktør ved Musik-konservatoriet i 1930 og satt i stillingen til 1969. I 1925 giftet han seg med Astrid Lindeman Swensens datter, Marie Louise Lindeman (1900–1991).

³⁶ Platen er utgitt på CD: *The Lindeman legacy*. PST1826. Simax 1983/2003.

³⁷ Kvartetten ble trykket både med separate stemmer og som lommepartitur. Anna Lindeman: *String Quartet*, Musikkverkstedet, Fredrikstad, 1994.

³⁸ Se *Aftenposten*, 11.10. 2012.

³⁹ Per Reidarsson (1879–1974) var norsk komponist og kritiker. Han skrev for *Tidens Tegn* fra 1913 og for *Arbeiderbladet* i perioden 1921–1940.

⁴⁰ Cacilie Dahm: *Kvinner komponerer*, 1987, s. 17–18. Dahm fikk opplysningene i en samtale med Trygve Lindeman i 1979 (Opplysninger gitt i samtalen med denne artikkelens forfatter, juli 2013).

⁴¹ Per Reidarson: ”Kvinnelig tonediktning”, i *Tonekunst* nr. 24-25, 1932. s. 247.

⁴² Se C. Dahm, 1987, 17–18.